

ចំណងជើងមេរៀន: កត្តាដែលអាចជៀសវាងការសំរាលអូសបន្លាយ និងមានឧបសគ្គ

កត្តាដែលអាចជៀសវាងបាន និងកត្តាប្រឈមមុខ

កត្តាដែលអាចជៀសវាងបាន (Avoidable factors)

គឺជាកត្តាដែលបណ្តាលឱ្យ ឬរួមចំណែកក្នុងការធ្វើឱ្យម្តាយស្លាប់ ដែលការស្លាប់នេះបណ្តាលមកពីស្តង់ដារដែលអាចទទួលយកបានជាទូទៅនៃការថែទាំ ។

កត្តាប្រឈមគ្រោះថ្នាក់ (Risk factors)

គឺជាកត្តាទាំងឡាយដែលធ្វើឱ្យស្ថានភាពមួយងាយនឹងកើតឡើង ឬកាន់តែមានគ្រោះថ្នាក់ ។

"កត្តាគ្រោះថ្នាក់" មិនគួរត្រូវបានយកមកប្រើដើម្បីធ្វើការទស្សន៍ទាយពីផលវិបាកផ្សេងៗឡើយ ។ ប្រព័ន្ធនៃការបែងចែក ប្រភេទនៃការប្រឈមគ្រោះថ្នាក់ ឬ {risk approach} ដែលត្រូវបានប្រើកាលពីមុន ក្នុងការជ្រើសរើសស្ត្រីសម្រាប់ធ្វើការថែទាំព្យាបាលពិសេស គឺមិនមានប្រយោជន៍ទេ ព្រោះភស្តុតាងបានបង្ហាញថា ស្ត្រីជាច្រើនដែលត្រូវបានចាត់ថាស្ថិតនៅក្នុងក្រុម "ប្រឈមគ្រោះថ្នាក់ខ្ពស់ (highrisk) ជាក់ស្តែងមិនមានផលវិបាកទេ ប៉ុន្តែស្ត្រីដែលត្រូវបានចាត់ថាស្ថិតក្នុងក្រុម "ប្រឈមគ្រោះថ្នាក់ទាប (low risk) កើតមានផលវិបាក ។ ដូច្នោះស្ត្រីមានផ្ទៃពោះទាំងអស់ គួរត្រូវបានចាត់ទុកថា "មានការប្រឈម" នឹងការកើតមានផលវិបាកផ្សេងៗ ។

ការស្លាប់ដោយសារមូលហេតុសម្តេចដោយផ្ទាល់ (Direct obstetric death)

គឺជាការស្លាប់ដែលបណ្តាលមកពីផលវិបាកផ្នែកសម្តេចនៃការមានផ្ទៃពោះ (ក្នុងពេលមានផ្ទៃពោះ ពេលឈឺពោះសម្រាលកូន ពេលក្រោយសម្រាលកូន) ពីអន្តរាគមន៍ផ្សេងៗ ការបញ្ឈប់ការគ្រប់គ្រងព្យាបាលមិនត្រឹមត្រូវ ឬពិព្រឹត្តិការណ៍ជាច្រើនដែលកើតមកពីបញ្ហាណាមួយនៃបញ្ហាខាងលើ ។

ការស្លាប់ដោយសារមូលហេតុសម្តេចដោយប្រយោល (Indirect obstetric death)

គឺជាការស្លាប់ដែលបណ្តាលមកពីជំងឺដែលមានស្រាប់ពីមុនមក ឬជំងឺដែលកើតឡើងក្នុងពេលមានផ្ទៃពោះ និងដែលមិនបណ្តាលមកពីមូលហេតុផ្នែកសម្តេចដោយផ្ទាល់ ប៉ុន្តែជំងឺដែលត្រូវបានធ្វើឱ្យមានសភាពកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរ ដោយសារឥទ្ធិពលសរីរវិទ្យា (physiological effects) នៃការមានគភ៌ ។

កត្តាដែលអាចជៀសវាងបាន ឧទាហរណ៍ដូចជា :

- ស្ត្រីម្នាក់រស់នៅឆ្ងាយពីមន្ទីរពេទ្យ (កត្តានេះអាចត្រូវបានជៀសវាង ប្រសិនបើមានការរៀបចំមួយចំនួន ដើម្បីឱ្យគាត់ស្នាក់នៅក្បែរមន្ទីរពេទ្យ ដូចជានៅផ្ទះរង់ចាំផ្នែកសម្ភព(maternity waiting home)) ។
ដើម្បីបង្ការការស្លាប់របស់ម្តាយ វាជាការចាំបាច់ដែលត្រូវពិនិត្យមើលទាំងមូលហេតុនៃការស្លាប់ និងទាំងកត្តាប្រឈមគ្រោះថ្នាក់។
- ការសម្រាលមានឧបសគ្គអាចជាមូលហេតុមួយនៃការស្លាប់ ប៉ុន្តែការស្ថិតនៅឆ្ងាយពីអ្នកជួយដែលមាន ជំនាញ គឺជាកត្តាប្រឈមគ្រោះថ្នាក់មួយ ព្រោះវាធ្វើឱ្យការប្រឈមកាន់តែខ្ពស់នឹងការស្លាប់ដោយការ សម្រាលមានឧបសគ្គ ។

ស្ត្រីដែលមានការប្រឈមនឹងការមានការសម្រាលមានឧបសគ្គ (ឧទា. ស្ត្រីដែលមានកម្ពស់ទាប ស្ត្រីមានជំងឺក្រិន (rickets) ស្ត្រីដែលមានការសម្រាលកូនលើកមុនដោយការរះកាត់ ឬមានទារកស្លាប់កើត (stillbirth)) ដើម្បីអាចបញ្ជូនពួកគេដោយគ្មានការពន្យារពេលទៅមន្ទីរពេទ្យ ឬផ្ទះរង់ចាំផ្នែកសម្ភពដែលនៅ ទីនោះគេអាចទទួលបានការពិនិត្យវាយតម្លៃ និងការថែទាំផ្សេងៗ ប្រសិនបើត្រូវការ ។

ពិភាក្សាអំពីប្រពៃណីនៃការរៀបការក្នុងវ័យក្មេង (early marriage) និងការកាត់ប្រដាប់បន្តពូជស្ត្រី (female genital mutilation) ប្រសិនបើមាននៅក្នុងប្រទេសរបស់អ្នក ។ វាយតម្លៃអំពីវិធីដែលមានឥទ្ធិពលទៅលើបញ្ហា ទាំងនេះ ដោយធ្វើការពិភាក្សាជាមួយក្រុមគ្រួសារ ស្ត្រីដែលមានវ័យចំណាស់ ឆ្មបបុរាណ មេដឹកនាំសហគមន៍ និងម្តាយក្មេក ។ តម្រូវបញ្ហាអាហារូបត្ថម្ភរបស់កូនស្រីដោយសារស្រឡាញ់កូនប្រុសជាង បានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការ អភិវឌ្ឍផ្នែករាងកាយរបស់ស្ត្រី និងបង្កើនការប្រឈមនឹងការមានការសម្រាលមានឧបសគ្គ និងការស្លាប់ទាំងម្តាយ និងទារករបស់គាត់ ។

ពិភាក្សាអំពីទំនៀមទម្លាប់នៃការបិតបាំងមុខរបស់ស្ត្រី (របាំងមុខ) ប្រសិនបើមាននៅក្នុងប្រទេសរបស់អ្នក ។ ពិចារណាអំពីវិធីដែលវាអាចបង្កឱ្យកើតជំងឺក្រិន (rickets) ឬជំងឺឆ្អឹងទន់ (osteomalacia) និងការមានអាង ត្រគាកតូច ដោយសារការខ្វះការប៉ះពាល់ជាមួយពន្លឺព្រះអាទិត្យ (វីតាមីនដេ ដែលត្រូវការសម្រាប់ការលូតលាស់ របស់ឆ្អឹង ត្រូវបានផលិតដោយស្បែកនៅពេលដែលស្បែកបានប៉ះជាមួយពន្លឺព្រះអាទិត្យ) ។ ពិភាក្សាអំពីវិធីដែល អាចធ្វើទៅបាន ដើម្បីបង្ការបញ្ហាទាំងនេះ ដោយរក្សានូវវិន័យ និងកាតព្វកិច្ចនៃការបាំងមុខនៅដដែល ។

តួនាទីដ៏សំខាន់របស់ឆ្មបក្នុងការផ្តល់ប្រឹក្សាដល់ស្ត្រីមានផ្ទៃពោះ និងក្រុមគ្រួសាររបស់គេ ឆ្មបបុរាណ និងអ្នកដឹកនាំសហគមន៍ អំពីគ្រោះថ្នាក់នៃការសម្រាលអូសបន្លាយ និងអំពើភាពចាំបាច់នៃការបញ្ជូនទៅគ្រឹះស្ថានសុខភាពមិនឱ្យលើសពី១២ម៉ោងនៃការឈឺពោះសម្រាលកូន ។

តួនាទីចម្បងនៃបាតូក្រាហ្វ (partograph) ក្នុងការកំណត់ការសម្រាលអូសបន្លាយ /មានឧបសគ្គ និងភាពចាំបាច់នៃការបញ្ជូនឱ្យបានលឿន ដើម្បីជៀសវាងការស្លាប់ដោយសារការសម្រាល មានឧបសគ្គ ។

មូលហេតុ

- វិសមាមាត្រទំហំក្បាលទារកនិងអាងត្រជាក់: អាងត្រជាក់តូច ឬអាងត្រជាក់ត្បូត ឬទារកធំ ។
- ទម្រង់បង្ហាញមិនធម្មតា (abnormal presentation) (ទម្រង់បង្ហាញថ្ងាស ទម្រង់បង្ហាញស្មារូមជាមួយស្ថានភាពដេកទទឹងពោះ) ។
- ស្ថានភាពខុសធម្មតា (malposition)របស់ទារក ដែលក្នុងករណីមួយចំនួនតូច បាននាំឱ្យមានការតាំងស្ទះនៅទទឹងពោះយ៉ាងជ្រៅ (deep transverse arrest) ក្នុងដំណាក់កាលទី២នៃការសម្រាល ។
- ភាពមិនធម្មតារបស់ទារក ឧទា. hydrocephalus, encephlocele កូនភ្លោះជាប់គ្នា (locked twins)
- ភាពមិនធម្មតានៃផ្លូវប្រព័ន្ធបន្តពូជ ឧទា. ដុំអាងត្រជាក់ (pelvic tumor) ការត្បូត (stenosis) មាត់ស្បូន ឬទ្វារមាស បើរីណេចង្អៀត (tight perineum) ។

កត្តាប្រឈមគ្រោះថ្នាក់

កត្តាទំនោររួមមាន :

- កង្វះអាហារូបត្ថម្ភ (malnutrition) ឬកង្វះការប៉ះពាល់ផ្ទាល់ជាមួយពន្លឺព្រះអាទិត្យដោយសារការស្លៀកពាក់គ្របដណ្តប់ជិតពេក ដែលជាលទ្ធផលនាំឱ្យមានជំងឺក្រិន (rickets) ឬឆ្អឹងទន់ (osteomalacia)
- កម្ពស់ម្តាយទាប (ទាបជាង១៥០សង្កីម៉ែត្រ ជាញឹកញាប់រួមមកជាមួយកង្វះអាហារូបត្ថម្ភ)
- ការសម្រាលកូនលើកមុនដោយវះកាត់ (caesarean section) ឬទារកស្លាប់កើត (stillbirth) ការសម្រាលលើកមុនមានការអូសបន្លាយ (previous prolonged labour)
- ម្តាយមានវ័យក្មេង (ក្រោម១៧ឆ្នាំ)
- ការកាត់ប្រព័ន្ធបន្តពូជស្ត្រី (female genital mutilation)

- ការរស់នៅឆ្ងាយពីអ្នកជួយដែលមានជំនាញ
- កង្វះមធ្យោបាយធ្វើដំណើរ និងទំនាក់ទំនង
- ជំនឿ និងការអនុវត្តន៍បុរាណ ដែលទាក់ទងទៅនឹងការសម្រាលអូសបន្លាយ/មានឧបសគ្គ
- ទំនៀមទម្លាប់រៀបការវ័យក្មេង
- សហគមន៍ខ្វះការជឿជាក់លើបុគ្គលិកថែទាំសុខភាព
- បុគ្គលិកមិនបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលអំពីការសម្រាលមានឧបសគ្គ (គ្មានការប្រើប្រាស់បាតុក្រាហ្វ)
- ការបរាជ័យក្នុងការចាត់វិធានការទៅលើកត្តាប្រឈមគ្រោះថ្នាក់
- ការយឺតយ៉ាវក្នុងការបញ្ជូនទៅគ្រឹះស្ថានថែទាំកម្រិតខ្ពស់ជាង (ឧទា. ដើម្បីធ្វើការសម្រាលដោយការវះកាត់)

កត្តាទំនាក់ទំនងនេះអាចបង្កឱ្យមានដោយ :

- ក្នុងរយៈពេលយូរ (ឧទា. ការផ្លាស់ប្តូរឥរិយាបថ ចំពោះរបបអាហារ សុខភាពជាទូទៅ សម្លៀកបំពាក់ ស្ថានភាពរបស់ស្ត្រី និងរបៀបរស់នៅ ការថែទាំកុមារី និងស្ត្រី ការដោះស្រាយបញ្ហាទំនាក់ទំនង និងការធ្វើដំណើរ ផ្ទះរង់ចាំផ្នែកសម្ភព)
- ក្នុងរយៈពេលខ្លី (ការសម្គាល់ និងការបញ្ជូនស្ត្រីដែលមានការប្រឈមគ្រោះថ្នាក់ខ្ពស់)

ឧទាហរណ៍

មូលហេតុ	កត្តាប្រឈមគ្រោះថ្នាក់	អាចជៀសវាងបានទេ?	វិធានការដើម្បីជៀសវាងការកើតឡើង
វិសមាមាត្រទំហំក្បាលទារក និងអាងត្រកាក	ស្ត្រីរស់នៅឆ្ងាយពីមន្ទីរពេទ្យ	បាន	ការឆាប់កំណត់អំពីកត្តាប្រឈមគ្រោះថ្នាក់ និងការបញ្ជូនទៅមន្ទីរពេទ្យ និងផ្ទះរង់ចាំផ្នែកសម្ភព

ឯកសារយោង

- ការអប់រំសម្រាប់មាតភាពគ្មានគ្រោះថ្នាក់
ការគ្រប់គ្រងការឈឺពោះសម្រាលអូសបន្លាយ និងមានឧបសគ្គ (WHO) ម៉ូឌុលអប់រំវិជ្ជាជីវៈ

